

**Srednja škola Delnice
Lujzinska cesta 42
51300 Delnice
051/812-203**

Razlikovne osobine goranskih narječja

Majda Tomljanović, 2.a opće gimnazije
mentor: Jasminka Lisac, prof.

nadnevak: 08. 02. 2013.

Sadržaj

Sažetak.....	3
1. Etimologija imena Gorski kotar.....	3
2. Geografske značajke Gorskog kotara.....	4
2.1. Problem – nepoznavanje.....	6
3. Anketa.....	7
3.1. Odgovori ankete.....	8
4. Rezultati ankete.....	9
4.1. Problemi i pitanja.....	17
5. Povijesna uvjetovanost jezičnih raznolikosti.....	25
6. Podjela goranskih narječja.....	25
6.1. Štokavski idiomi.....	25
6.2. Kajkavski idiomi.....	27
6.3. Čakavski idiomi.....	29
7. Razlikovni primjeri iz prakse – anegdota.....	31
7.1. Lingvo-metodički predložak na standardu.....	31
7.2. Lokvarski idiom.....	31
7.3. Moravički idiom.....	32
7.4. Mrkopaljski idiom.....	32
7.5. Lazarski idiom.....	32
7.6. Delnički idiom.....	33
7.7. Ravnogorski idiom.....	33
7.8. Čabarski idiom.....	33
8. Razlikovna obilježja u idiomskim inačicama anegdote.....	34
9. Zaključak.....	38
10. Zahvale.....	42
11. Literatura.....	43

Sažetak

Gorski kotar planinska je regija u Primorsko-goranskoj županiji. Uz tu regiju vezuju se brojne kulturološke, povijesne i geografske činjenice, a neke od najznačajnijih su da se na tim prostorima nalazi naseljeno mjesto na najvišoj nadmorskoj visini iznad 1000 metara u RH (Begovo Razdolje), urbano središte tj. grad na najvišoj nadmorskoj visini u RH (Delnice), najzelenije urbano središte u RH (Čabar), najzapadnije smješten pravoslavni manastir u RH (Gomirje) itd. No, tema ovog rada nije povijesno-geografsko i turističko bogatstvo Gorskog kotara već jezične raznolikosti i unikatno jezično blago. Naime, najvažnija pitanja ovog rada jesu podjele goranskih idioma s naglaskom na jezičnu raznolikost obrnuto proporcionalnu veličini prostora. Kao primjer jezičnog bogatstva uzeli smo istinitu lokalnu anegdotu te smo za usporedbu istu preveli na različite lokalne idiome te izradili razlikovnu tablicu na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini. No, ključno pitanje jest koliko uopće sami Gorani znaju, valoriziraju i cijene svoje unikatne posebitosti te kakva je uopće perspektiva mjesnih idioma. Kako bismo došli do relevantnih odgovora, proveli smo anketu čiji je cilj bio dokazati (ne)poznavanje ili nedovoljno poznavanje tog iznimno posebnog jezičnog kurioziteta unutar Hrvatske.

1. Etimologija imena Gorski kotar

Gorski kotar u staro doba znan je kao Hortus diabolicus.

Hortus Diabolicus ili "vražji vrt" je najstariji pisani naziv Gorskog kotara kojeg su nadjenuli još stari Rimljani. Kao potpuno neprohodno područje, nazvali su ga dolinom u koju bi samo vrag mogao ući. Drugi pak izvori vezani na caricu Mariju Tereziju tvrde da je to područje nakon smrti Zrinskih cijepano u regije, a ovo područje javlja se pod nazivom Processus montanus tj. Gorski kotar.

Slika 1. Ravna Gora nekada

2. Geografske značajke Gorskoga kotara

Gorski kotar je planinsko područje u zapadnoj Hrvatskoj na sjeverozapadu Dinarskog krasa. Obuhvaća površinu od 1.270km², od čega je čak 63% površine ili 2/3 područja pod šumom, pa je to jedno od još najbolje očuvanih šumskih područja Europe. Po popisu iz 2001. godine, tu živi oko 27.000 stanovnika u 342 naselja, pa u Hrvatskoj spada među slabo naseljene predjele s gustoćom od 21.2 stanovnika po kv.km. Okvirne granice tvori razvodnica Jadranskog i Savskog (Crnomorskog) slijeva na jugozapadu prema Kvarneru, a na sjeveru državna granica sa Slovenijom tj. rijeke Čabranka i Kupa nizvodno do Severina, zatim od Severina oko Ogulinskog polja do Hreljina i Modruša na istoku, dok na jugoistoku Gorski kotar graniči s Likom. Krajoлик Gorskog kotara čine visoke planine, planinske rijeke, potoci, jezera i kraška polja. U ovim krajevima klima je planinska - ljeta su svježja, a zime duge i snježne. Glavno središte Gorskog kotara je gradić Delnice.

Karta 1. Gorski kotar

Gorski kotar obiluje mnogim prirodnim bogatstvima poput jezera, rijeka, šuma, spilja, parkova šuma i nacionalnog parka. Tako primjerice u Gorskom kotaru možete naći nacionalni park Risnjak, park šuma Golubinjak i Japlenški vrh, planine poput Bjelolasice i Snježnika, spilje Lokvarka i Vrelo, izletišta Zeleni vir i Vrajži prolaz, Lokvarsko jezero i jezero Bajer i

još mnogo prirodno bogatih izletišta. Gorski kotar je također i industrijski bogato područje pa tako primjerice u njemu možete pronaći drvne industrije, saznati za mnoge tvornice u prošlosti, a i u sadašnjosti.

Slika 2. Kamačnik

Slika 3. Špilja Lokvarka

Kamačnik je slikoviti kanjon istoimene rječice u šumovitom masivu Velike Kapele. Rječica se 3 km nakon izvora ulijeva u rijeku Dobru. Na svom ušću u Dobru, Kamačnik stvara uzak stjenovit prolaz. Kroz kanjon prolazi put s nekoliko mostića i galerija i pogodan je za ugodnu jednosatnu šetnju.

Špilja Lokvarka najstariji je geomorfološki spomenik prirode u Primorsko-goranskoj županiji- zaštićen je od 1961. godine. Lokvarka je najdublja turistički uređena špilja u Hrvatskoj.

Nadmorska visina ulaza je 778 m. Dužina istraženih podzemnih kanala je 1179m

Temperatura špilje konstantno je od 6,5°C-8°C.

Slika 4. Lokvarsko jezero

Slika 5. Golubinjak.

Jezero ima površinu od 2 100 000m² i dubinu do 40 m. Obujam akumulacije jezera iznosi oko 37 500 000m³. Jezero se pruža sve do podnožja Risnjaka. Park šuma Golubinjak čini 52,69 hektara zaštićene površine. Nalazi se na 720-800m nadmorske visine, a park šumom

proglašen je 1954.godine. Šuma je bogata vegetacijom jer obuhvaća sve vrste biljnih zajednica, od mahovina, lišajeva i paprati do trave, grmlja šibljaka i visokih stabala.

Slika 6. Risnjak

Slika 7. Drvna industrija u Vrbovskom

Planinski masiv Risnjak sastoji se od više planinskih vrhova i spada u najljepše hrvatske planine. Bogatstvo biljnog i životinjskog svijeta vidljivo je na svakom koraku.

2.1. Problem - nepoznavanje

Kako bismo pokušali ustanoviti i dokazati koliko samo Gorani poznaju svoj kraj, proveli smo anketu u Srednjoj školi Delnice čiji je cilj bio ustanoviti stanje na terenu, tj. koja područja su najbolje poznata. U anketi je sudjelovalo 193 učenika (program gimnazija, program ekonomija i trogodišnji program – automehaničar), 12 profesora, pedagog, tajnica i domar. Anketa sadrži 8 pitanja, od toga 5 s distraktorima, a dva pitanja traže dopunu točnog odgovora. Smatramo da bi sami stanovnici ovog kraja trebali poznavati povijesno-geografske podatke više nego ostali stanovnici Lijepe Naše pa bi postotci točnih odgovora trebali biti mjerodavni pokazatelji o budućnosti i doglednoj održivosti autohtonih običaja i posebitosti. Pokušali smo uvrstiti pitanja različite težine: od laganih do onih zahtjevnijih, no s obzirom na vrlo mali prostor i strukturu učenika u školi, niti jedno pitanje ne bi trebalo biti iznimno teško. No. problem kojim se ovaj rad pokušava baviti jest kakva je perspektiva goranskih narječja s obzirom da je taj kraj jedini trojezični kraj u RH. Pokušat ćemo prikazati djelić jezične raznolikosti ovih prostora, klasificirati goranske idiome, istaknuti fonološke, morfološke i leksičke različitosti te, koristeći rezultate istraživanja na terenu, zaključiti što je s budućnošću tradicije na ovim prostorima.

3. Anketa

Koliko poznajemo Gorski kotar?

Zaokruži točan odgovor.

1. Gdje izvire Kupa?

- a) Kupari
- b) Homer (Marija Trošt)
- c) Razloge
- d) granica sa Slovenijom

2. Koje je naseljeno mjesto u RH na najvišoj nadmorskoj visini?

- a) Brestova Draga
- b) Begovo Razdolje
- c) Mrzla Vodica
- d) Stara Sušica

3. Gdje se nalazi najzapadniji pravoslavni manastir u Hrvatskoj?

- a) Gerovo
- b) Gomirje
- c) Ljubošina
- d) Bosiljevo

4. Gdje se u 19.st. u Gorskom kotaru proizvodilo staklo?

- a) Skrad
- b) Mrzla Vodica
- c) Lokve
- d) Delnice

5. Koje mjesto je bilo poznato lječilište za plućne bolesnike, odmorište uz Lujzinsku cestu i postaja za zamjenu poštanskih konja?

- a) Mrkopalj
- b) Skrad
- c) Brod na Kupi
- d) Kuželj

6. Odakle potječe Kamovljeva Kitty?

7. Nabroji tri mjesta u Gorskom kotaru čiji mještani govore čakavskim narječjem.

_____, _____, _____

3.1. Odgovori

Točni odgovori jesu:

1. Gdje izvire Kupa?

c) Razloge

2. Koje je naseljeno mjesto u RH na najvišoj nadmorskoj visini?

b) Begovo Razdolje

3. Gdje se nalazi najzapadniji pravoslavni manastir u Hrvatskoj?

b) Gomirje

4. Gdje se u 19.st. u Gorskome kotaru proizvodilo staklo?

b) Mrzla Vodica

5. Koje mjesto je bilo poznato lječilište za plućne bolesnike, odmorište uz Lujzinsku cestu i postaja za zamjenu poštanskih konja?

b) Skrad

6. Odakle potječe Kamovljeva Kitty?

Iz Lokava

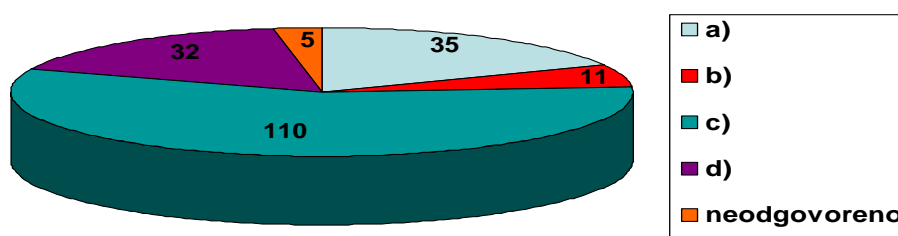
7. Nabroji tri mjesta u Gorskom kotaru čiji mještani govore čakavskim narječjem.

Brestova Draga, Slavica, Benkovac, Stari Laz, Mrzla Vodica, Jablan, Senjsko, Presika

4.REZULTATI ANKETE

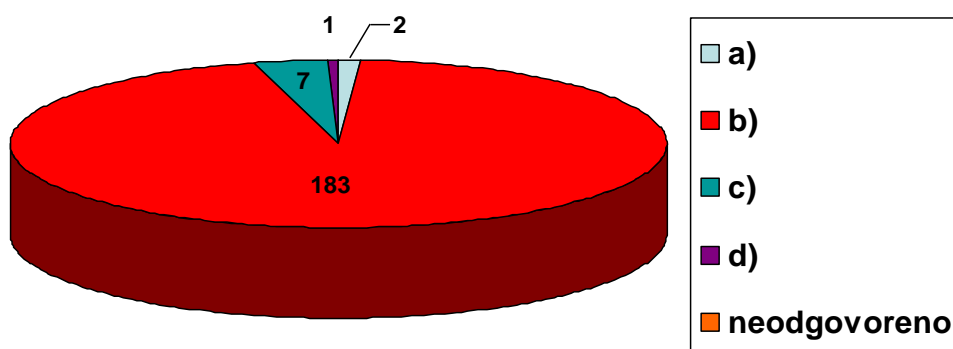
Rezultati ankete učenika su sljedeći: od 193 anketiranih učenika na prvo pitanje točno je odgovorilo 56% učenika. Netočan odgovor zaokružilo je gotovo polovina anketiranih učenika, i to najviše odgovor a) Homer (Marija Trošt) što je,ustvari, izvor Kupice, a ne Kupe i odgovor c) na granici sa Slovenijom jer misle da Kupa izvire u području

Gdje izvire Kupa?

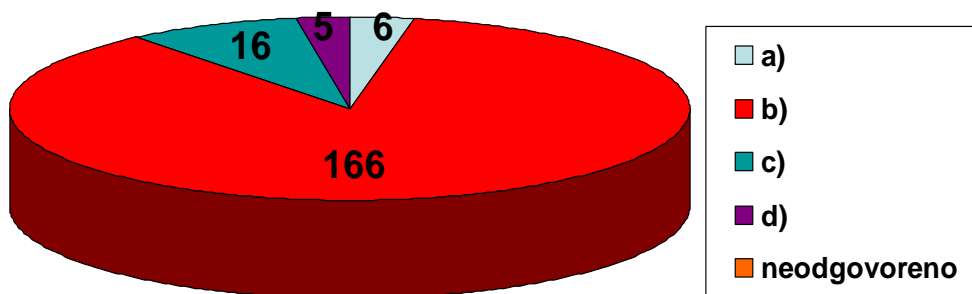
Slovenije.

Koje je naseljeno mjesto u RH na najvišoj nadmorskoj visini?

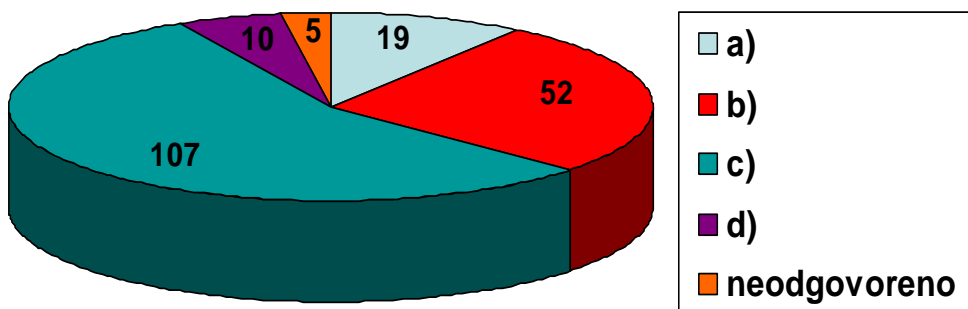
U ovom zadatku evidentan je točan odgovor velike većine ispitanika (94,8%) što je, očito, i lako pitanje i rezultat podatka naučenog u školi.

Gdje se nalazi najzapadniji pravoslavni manastir u Hrvatskoj?

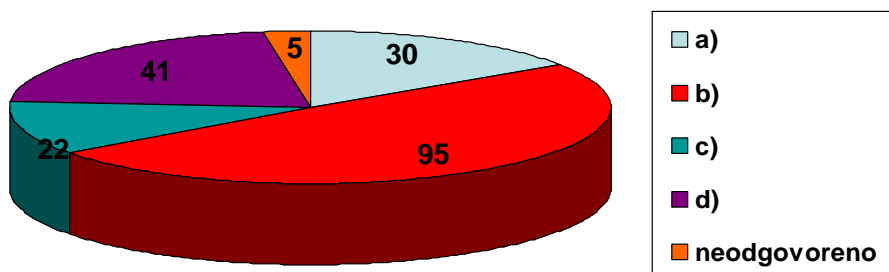
Točno je odgovorilo 86% ispitanika.

Gdje se u 19.st. U Gorskom kotaru proizvodilo staklo?

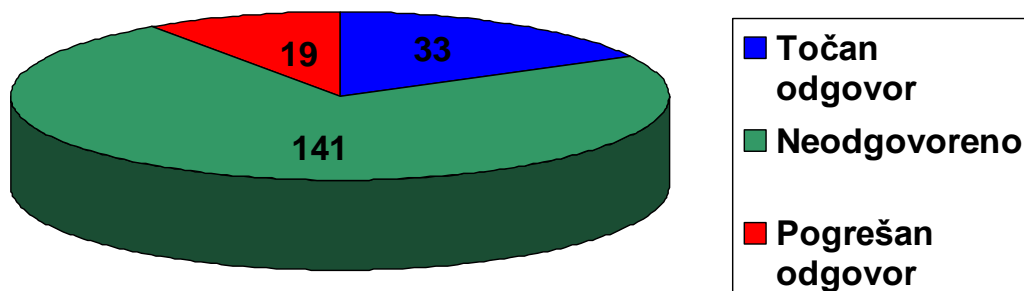
55% anketiranih poznaje činjenicu da se u 19. st. na području Mrzle Vodice proizvodilo mutno prozorsko staklo za ostakljivanje prozora.

Koje mjesto je bilo lječilište za plućne bolesnike, odmorište uz Lujzinsku cestu i postaja za zamjenu poštanskih konja?

49% učenika zaokružilo je točan odgovor Skrad, što znači da 51% učenika nije znalo odgovor, iako je lječilišta djelovalo i u vrijeme bivše Jugoslavije.

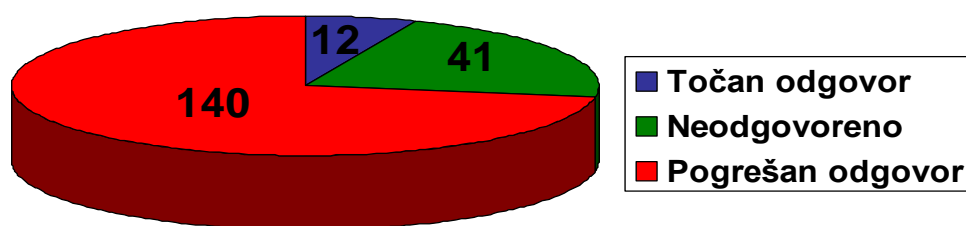
Odakle potječe Kamovljeva Kitty?

Na jedno od najtežih pitanja točan odgovor ponudilo je 17% učenika. Podatak nipošto nije frekventan, ali je specifičan za Primorsko-goransku županiju. Naime, riječ je o Lokvarki Katarini Radošević. djevojci kontraverznog riječkog književnika Janka Polića Kamova koji je pljusnuo svog profesora jer mu je dao veću ocjenu nego što je, po Kamovu;zaslužio. Kao pripadnik grupe Cefas želio je anarhiju i bombaškim napaadima smijeniti postojeći poredak, a njegova djevojka ostavila ga je zbog najboljeg prijatelja. Iako književno irelevantni podatci, pamtljivi su zbog svoje „sapuničke“ strukture. Inače, podatci su preuzeti iz našeg istraživačkog rada o Katrini Radošević. (op.a.)

Prema rezultatima ankete najtežim pitanjem pokazalo se posljednje – nabrojati tri goranska mjesta čiji mještani govore čakavskim govorima. Vrlo velik broj ispitanika odgovorio je Čabar, vjerojatno ponukan prvim slogom imena ča. Drugi su ponudili Lič kasnije tumačeći da su Ličani ikavci, dakle pomiješali su refleksi jata s govornom osnovom. Zaključak je poražavajući – vrlo mali postotak učenika i djelatnika poznaje jezičnu strukturu Gorskog kotara što za posljedicu može imati katastrofalan gubitak neprocjenjivog trojezičnog rariteta. Posljednje pitanje glasilo je

Nabroji tri mjesta u Gorskom kotaru čiji mještani govore čakavskim narječjem

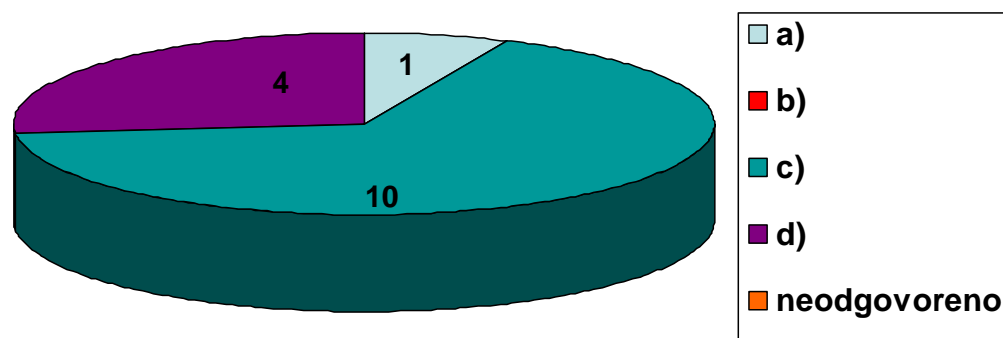
U anketi je sudjelovalo 12 profesora, tajnica, domar i pedagog. Prema mjestu stanovanja struktura ispitanika je sljedeća: 2 – Čabar, 1 – Klana, 4 – Rijeka, 7 – Delnice, 1 – Vrata.

Prema stručnoj spremi tj. području struktura ispitanika je sljedeća: ekonomija – 3, pedagogija

i povijest – 1, domar – 1, fizika – 2, latinski jezik – 1, politika i gospodarstvo – 1, engleski jezik – 2, tjelesna i zdravstvena kultura – 1, informatika – 1, hrvatski jezik – 1, njemački jezik – 1. Prema dobnoj strukturi ispitanika uočavamo sljedeće kategorije: do 30 g. – 1, do 40 g. – 2, do 50 g. – 2, do 60 g. – 2, preko 60 g. – 8 ispitanika.

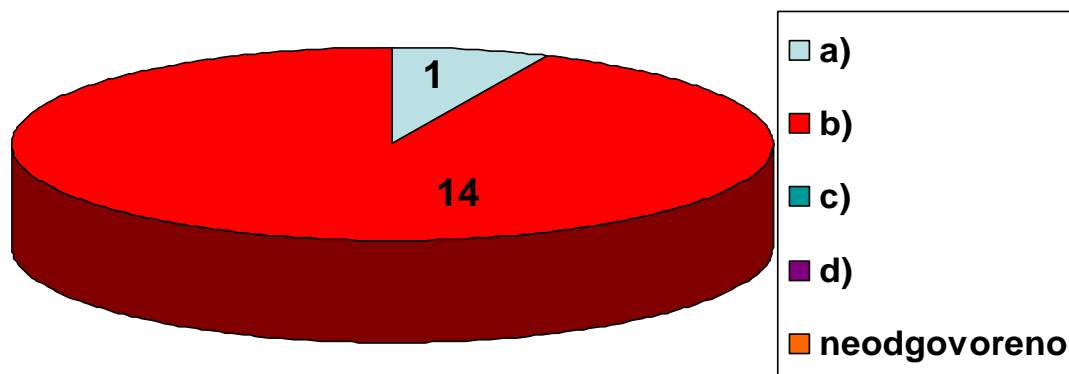
Rezultati ankete profesora:

Gdje izvire Kupa?

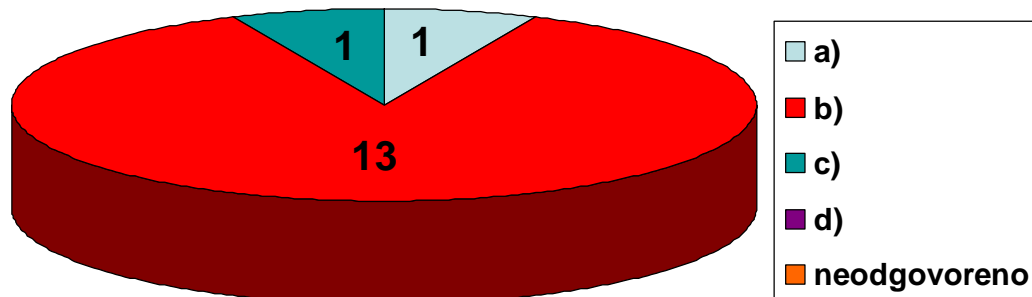
Točan odgovor ponudilo je 66% ispitanika.

Koje je naseljeno mjesto u RH na najvišoj nadmorskoj visini?

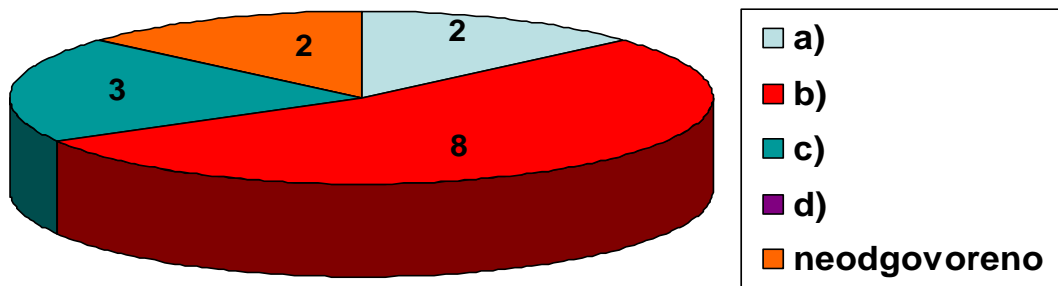
Točno je odgovorilo 93% ispitanika.

Gdje se nalazi najzapadniji pravoslavni manastir u Hrvatskoj?

86% ispitanika zaokružilo je točan odgovor.

Gdje se u 19.st. U Gorskom kotaru proizvodilo staklo?

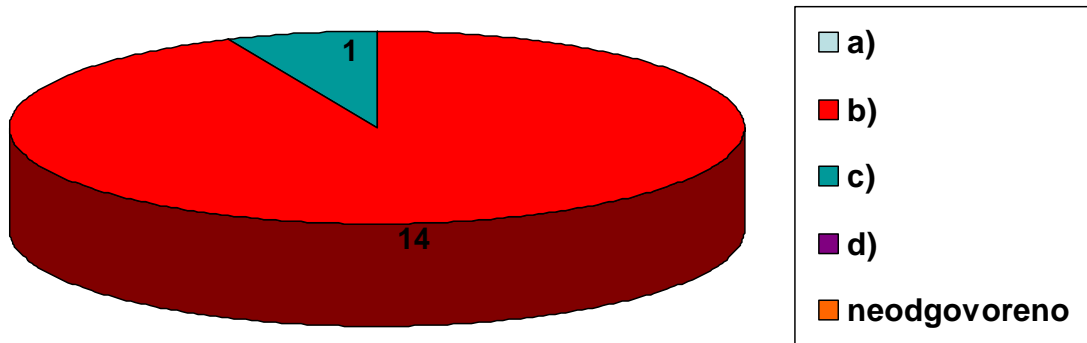

Na ovo pitanje broj točnih odgovora smanjio se na 53%.

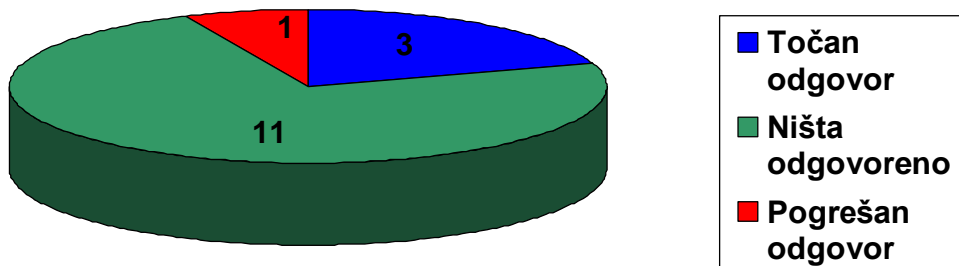
Na sljedeće pitanje točnih je 93% (vjerojatno iskustveno jer je većina ispitanika prema starosnoj dobi živjela u vrijeme djelovanja vojnog objekta u

Skradu)

Koje mjesto je bilo lječilište za plućne bolesnike, odmorište uz Lujzinsku cestu i postaja za zamjenu poštanskih konja?

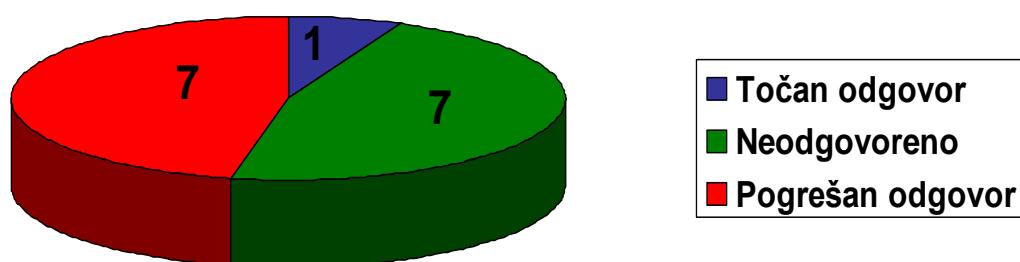

Odakle potječe Kamovljeva Kitty?

20% zna odgovor na ovo pitanje iako su Lokve 10 km od Delnica, sjedišta Srednje škole.

Nabroji tri mjesta u Gorskom kotaru čiji mještani govore čakavskim narječjem

Niti odrasli i visokobrazovani ispitanici nisu bolji poznavatelji jezične situacije na ovim prostorima.

4.1. Problemi i pitanja

Anketa je pokazala da Gorani i ljudi koji rade u Gorskom kotaru uistinu nedovoljno poznaju prostor na kojem žive, posebice manje frekventne činjenice koje su poznate samo lokalno. Rezultati pokazuju da ispitanici najmanje poznaju područje po kojem je Gorski kotar jedinstven – a to je jezično bogatstvo. Naime, ispitanici znaju prepoznati i klasificirati svoje mjesne idiome, no gotovo uopće ne poznaju susjedne lokalne govore, miješaju refleks jata i ikavski izričaj s dijalektalnim izričajem, tj. širom klasifikacijom. S obzirom da je struktura ispitanika u školi iznimno raznovrsna (prilozi tablica 1 i tablica 2), evidentan je zaključak da ni mlađi ni stariji ispitanici nisu dovoljno upoznati s mjesnim govorima. No, gledajući strukturu učenika SŠ Delnice, vidimo da dolaze iz uistinu različitih sredina. Kao ključno problem nameće se pitanje kakva je uopće perspektiva goranskih govora. Na to ćemo pitanje pokušati odgovoriti istraživši stvarno stanje na reprezentativnom uzorku učenika srednje škole.

Prilog: Tablica 1

Struktura učenika po mjestu stanovanja iz 2010. godine

Mjesto prebivališta	RAZRED UKUPNO															ukupno
	1.A	1.B	1.E	1.MD	2.A	2.B	2.E	2.MD	3.A	3.B	3.E	3.MD	4.A	4.B	4.E	
Delnice	6	11	12	10	3	8	12	1	4	5	13	7	10	4	13	119
Dedin	2	1														3
Vrbovsko	1	1														2
Mrkopalj	1	1	1	2	1	4	1	1	1	1	3					15
Fužine	1	1	1	1	1											5
Lokve	1	1	1	1	2	1	3	1	2							13
Ravna Gora	4	1	8	2	2	6	3	1	2	1	1	2	2	1		36
Skrad	5	1	2	1	2	1	1	1	1							15
Moravice	2	1	2	1												6
Brod na Kupu	1	2	1	1												5
Lukovdol	0															0
Lučice	1	2	1	1												5
Kuželj	1	1														2
Crni Lug	1															1
Sunger	1	1	1	1	1											5
Stari Laz	1	1	1													3
Lič	1	1	1	1												4
Zalesina	1															1
Donja Dobra	1															1
Kupjak	1	1	2													4
Stara Sušica	2	1														3
Vrata	1	1														2
Čabar	1															1
Gerovo	1															1
Brod Moravice	2	1	1													4
Ložac Gornji	1															1
UKUPNO	20	21	24	18	9	19	24	9	9	12	21	16	17	13	25	257

Prilog: Tablica 2

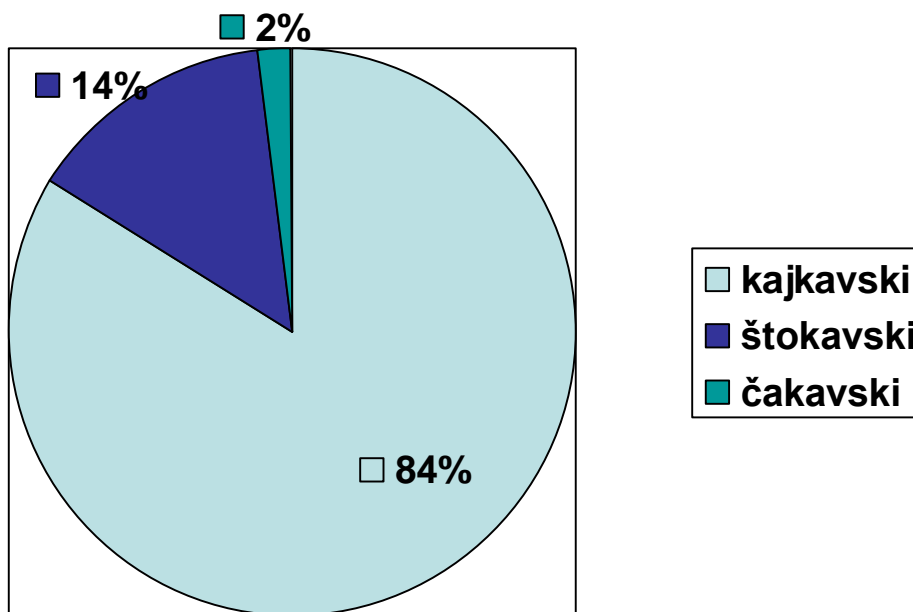
Struktura učenika po mjestu stanovanja iz 2013. godine

MJESTO	1.A/ 1.B	1.E	1.MD	2.A	2.B	2.E	2.MD	3.A	3.B	3.E	3.MD	4.A	4.B	4.E	UKUPNO
Delnice	12	6	3	8	8	8	3	4	9	11	4	4	13	10	103
Dedin	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Vrbovsko (Jablan)	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Mrkopalj Sunger	4	1	-	4	-	1	5	2	2	-	-	1	1	1	22
Fužine	-	-	1	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	6
Lokve	1	2	-	1	2	-	1	2	3	1	1	1	1	-	16
Ravna Gora	4	2	-	3	4	1	1	-	1	3	1	4	1	6	31
Skrad	3	-	-	1	3	-	-	-	2	-	1	5	-	-	15
Tršće	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Moravice	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	5
Gomirje	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Brod na Kupi	-	1	2	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	6
Lučice	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	4
Kuželj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Crni Lug	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Stari Laz															
Lič	-	-	-	-	1	2	-	-	1	-	-	-	-	1	5
Kupjak	-	1	-	-	1	-	3	1	-	-	1	-	-	-	7
Šije	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Stara Sušica	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	4
Vrata	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2
Brod Moravice	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	1	-	5
UKUPNO	30	13	10	18	20	18	14	16	20	17	12	18	22	18	246

S obzirom na govorno područje s kojeg dolaze, struktura po narječjima izgleda ovako:

Struktura učenika po narječjima

(prema mjestu stanovanja)

Gledajući učeničku strukturu prema mjestu stanovanja, možemo zaključiti da najveći postotak učenika dolazi s kajkavskog područja, 14% sa štokavskog, a svega 2% s čakavskog govornog područja. Zaintrigirani tim visokim postotkom kajkavskih govora, proveli smo istraživanje po razredima pokušavši ustanoviti stanje na terenu. Ponajprije smo morali motivirati učenike da se ne stide činjenice da oni ili članovi obitelji razumiju i znaju komunicirati mjesnim govorom, tj. da ulaze u kategoriju autohtonih govornika. Od 81 učenika dobili smo sljedeće rezultate:

Dijagram 1

učenici

17

razumije i govori

roditelji

majka (23)

otac (29)

razumije i govori

bake i djedovi

57

razumije i govori
(najmanje jedan član)

Struktura učenika – govornika prema mjestu stanovanja tj. prema dijalektalnoj pripadnosti je sljedeća:

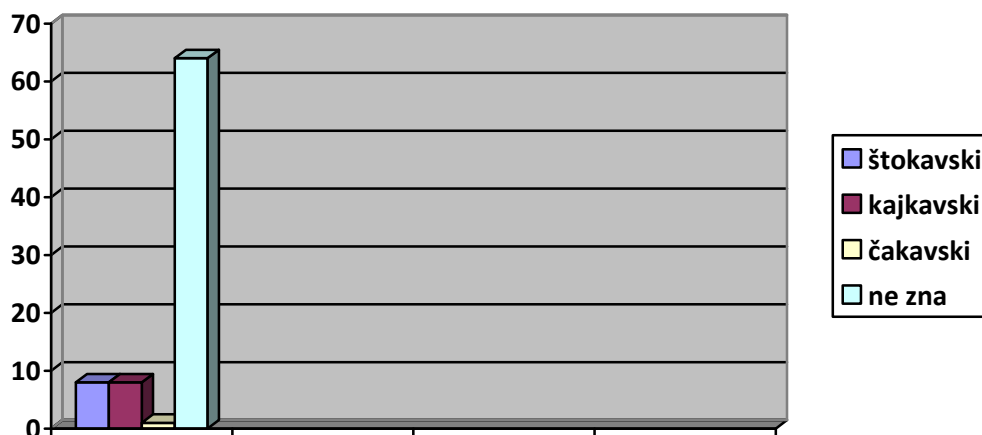
Tablica 3

broj učenika	mjesto	narječje
1	Lič	što
1	Crni Lug	kaj
2	Skrad	kaj
2	Ravna Gora	kaj
1	Delnice	kaj
1	Turki Brod	kaj
1	Moravice	kaj
5	Mrkopalj	što
2	Moravice	što
1	Stari Laz	ča

Struktura učenika prema generalnoj dijalektalnoj pripadnosti je sljedeća:

Tablica 4

BROJ UČENIKA	NARJEČJE
8	kajkavski
8	štokavski
1	čakavski
64	ne zna

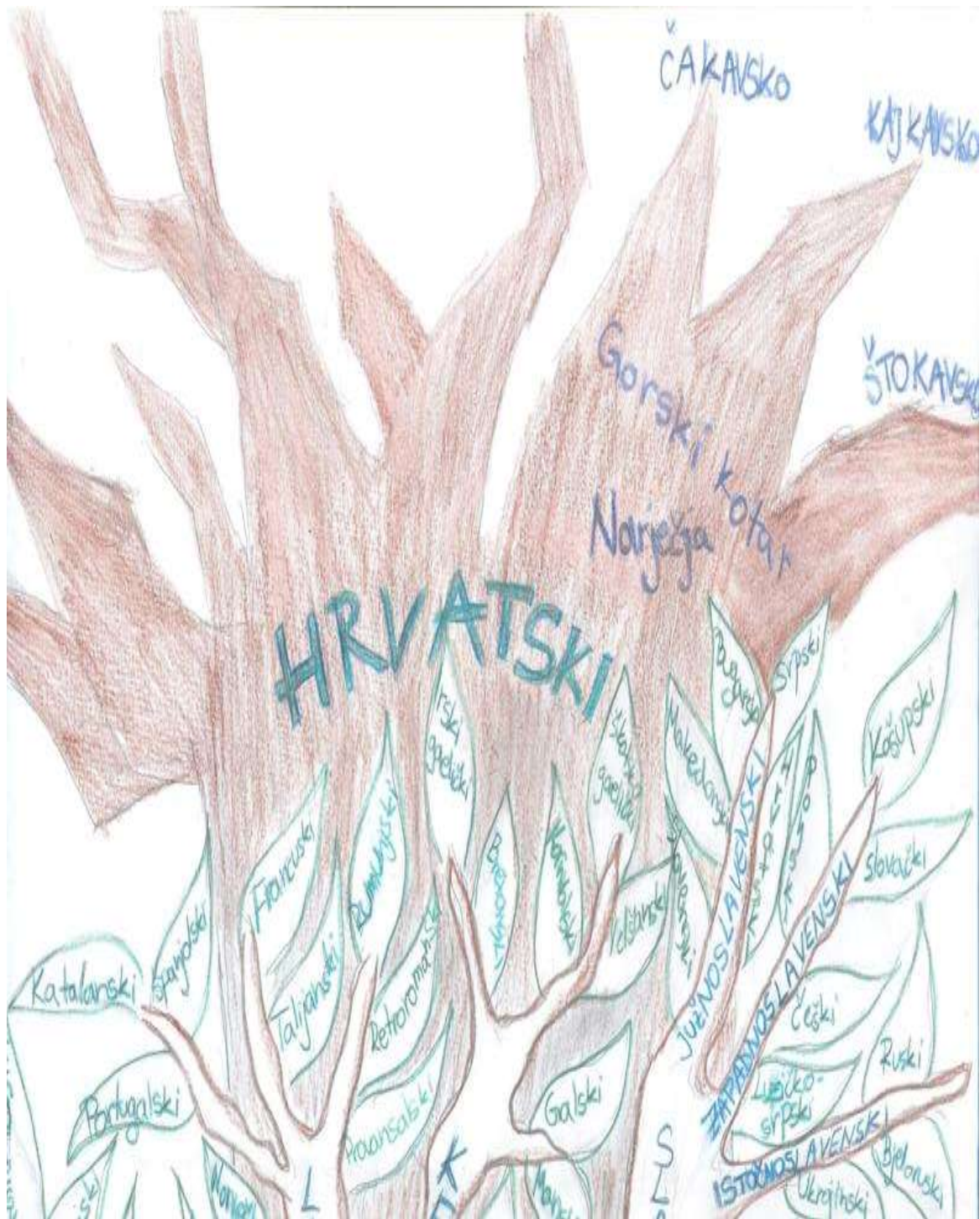

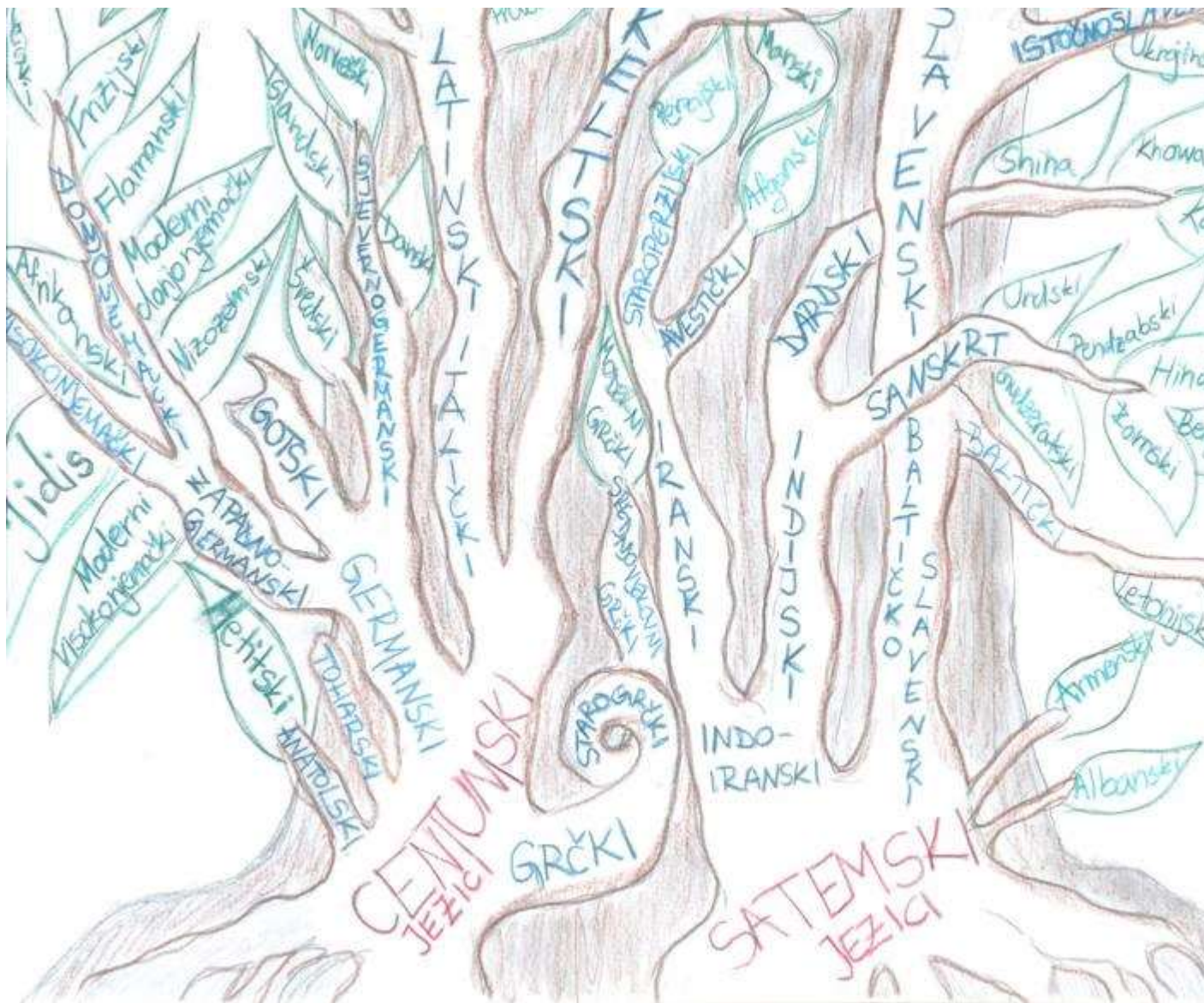
Grafikon 1

Možemo zaključiti da je stvarna slika zastrašujuća – autohtoni govornici vrlo su rijetki i nestaju zastrašujućom brzinom, posebice kajkavski idiomi koji su na ovim prostorima najzastupljeniji.(Grafikon 1). Jedan od podataka koji bi mogao objasniti promjenu na terenu jest doseljavanje novih obitelji u prošlom stoljeću. Za to postoje i antroponimski dokazi, tj. pojava sasvim novih prezimena netipičnih za Gorski kotar kao npr. Rugole, Pušelja, Kastner, Trnski, Paulić, Barišić, Kurjega, Nikola, Jurić, Lipošćak, itd. U goranskim mjestima škole sporadično skupljaju i promiču očuvanje tradicije i folklora, no kasnijim procesom odrastanja, pogotovo odlaskom na školovanje i studij u veća središta nepovratno se gubi i nestaje unikatno jezično bogatstvo. S druge strane, najizvorniji govornici, starije stanovništvo umire tako da npr. u mjestu Slavica živi sve skupa pet autohtonih čakavaca i njihovom smrću nestat će jedan idiom bez da je sustavno zabilježen i istražen. Svaki je jezik iznimno bogatstvo, bio on standardni ili organski idiom. Goranski su idiomi samo listići na stablu indoeuropskih jezika. Iako mali, svojom raznovrsnošću i raznolikošću čine itekako važan kulturno-povijesni faktor.

Indoeuropski jezici

Dijagram 2 (nacrtala Majda Tomljanović)

5. Povijesna uvjetovanost jezične raznolikosti

Jezično je Gorski kotar stjecište veoma raznorodnih govornih odnosa. Gorskokotarski govori pripadaju svim našim narječjima: kajkavskom, čakavskom i štokavskom. Ovakva današnja gorskokotarska raznovrsnost govora posljedica je osobitih povijesnih i gospodarskih prilika i zbivanja na Balkanu u Hrvatskoj i Gorskom kotaru od 15. do 18. stoljeća. Strohalovo mišljenje da su se «u te krajeve vratila većinom djeca i unuci onoga čakavskoga življa koji se iselio u Kranjsku u 16. i 17. vijeku, ali ti...doseljenici iz Kranjske donijeli su sada amo kajkavsko narječje.», dok se dolazak štokavskog stanovništva na turskim navalama opustošena područja po Strohalu odvijao na sljedeći način: «Najprije su (1599) Vlasima naseljeni Gomirje, Vrbovsko i Donje Moravice...Druga skupina Vlaha ponovo je 1600. i 1604. naselila Gomirje, 1603. Mrkopalj, a 1604. i 1605., pa i poslije, naseljen je Lič...»Većina doseljenih krajišnika bila je pravoslavne vjere, dok je manji dio, onaj u Liču, Mrkoplju i Zdihovu bio katoličke vjere. Čakavske govore naslijedilo je autohtono stanovništvo ili su stigli iz Primorja za vrijeme izgradnje Karolinske ceste.

Slika 8 . Lokve u prošlosti

6.Podjela goranskih narječja

6.1. Štokavski govori

Dijele se na istočni i zapadni tip.

Istočni tip – ijekavski tip

Riječ je o govorima kojima se koristi stanovništvo pravoslavne vjeroispovijesti koje naseljava Moravice, Ljubošinu, Gomirje, Ključ i Vojni Tuk.

Taj tip štokavštine poznat je još pod nazivom drežničko-jasenački i moravički tip -govorne značajke: čist vokalizam s pet osnovnih vokalnih fonema i pretežno s jednosložnim izgovorom naglašenog dugog jata – takav izgovor obilježava se tradicijskom grafijskom sekvencom –ije- , u kratkim slogovima analogni je refleks –je-, pri čemu to –je- izaziva jotiranje prethodnih suglasnika, ima ponešto ikavizama i ekavizama, u konsonantskom se inventaru pojavljuje fonem h, ali nije sustavno zastupljen, fonem f također tendira zamjenama, ali se sve više restituira, osobito je zapažen u tuđica, u određenim se pozicijama realizira fonem š, sustavno se ne provodi palatalizacija velara u deklinaciji imenica, izostaje krajnje infinitivno –i, u glagolskom se pridjevu radnom obično steže završetak –ao u a, akcentacija je novoštokavska s prenesenim akcentima i s dugim vokalima samo iza naglašenih slogova, u morfologiji ima dosta starijih odnosa, ali se danas sve više i više unose i noviji oblici, redovito se ostvaruje tzv. duga množina, muški hipokristici imaju završetak –o, a završetak muških etnika i sličnih tvorbi u singularu redovito je bez krajnjega -in

Zapadni tip – ikavski tip

mrkopaljsko-lički tip je ikavski tip štokavštine kojim govore stanovnici Mrkoplja, Sungera, Mrkopaljskog Tuka i Liča.

-govorne značajke: taj se tip odlikuje ikavskim izgovorom kako kratkih tako i dugih (naglašenih i nenaglašenih) kontinuanata starog jata, zamjenica što, prijelaz Q u u, prijelaz slogotvornog l u u, zamjena poluglasa s a, zamjena l s o (u nekim dijalektima a) na kraju sloga, većinom gubljenje h, naglasak "pomaknut" s posljednjega sloga, nenaglašene dužine, akcentuacija je uglavnom novija, novoštokavska, u morfologiji se čuva dosta jezične starine, sporadično se čuvaju oblici imenske deklinacije neodređenih pridjeva, umetanje -ov-/-ev- u sklonidbi dijela imenica muškoga roda (takozvana duga množina), izjednačavanje padeža u množini.

Dijagram podjele govora po klasifikaciji štokavskog govora

Dijagram 3

6.2. Kajkavski govori

Podjela kajkavskog narječja u Hrvatskoj

Po refleksima praslavenskih glasova */tj/* i */dj/* Belić je kajkavštinu podijelio u tri dijalekta:

- istočni dijalekt u kojemu je */*ti/* > / *ć/*, a */*di/* > / *ž/* (kao kod štokavaca)
- sjeverozapadni dijalekt kojemu je */*ti/* > / *č/*, a */*di/* > / *j/* (kao kod Slovenaca)
- jugozapadni dijalekt kojemu je */*ti/* > / *ć/*, a */*di/* > / *j/* (kao kod čakavaca)

Stjepan Ivšić kajkavske je govore po naglasnim značajkama podijelio u skupine.

- revolucionarni: turopoljsko-posavski, križevačko-podravski
- konzervativni: zagorsko-međimurski, donjosutlansko-
-žumberački

Na osnovi Belićeve i Ivšićeve podjele te na osnovi nekih glasovnih značajki tek je Dalibor Brozović kajkavsko narječje podijelio u šest dijalekata:

- zagorsko-međimurski
- turopoljsko-posavski
- križevačko-podravski
- prigorski
- donjosutlanski
- goranski

No, nema podjele goranskog dijalekta. Još je jezikoslovac Rudolf Strohal, živeći na ovim prostorima, bilježio mjesne izreke, anegdote i legende. Prvu pravu podjelu nailazimo u monografiji Gorski kotar.

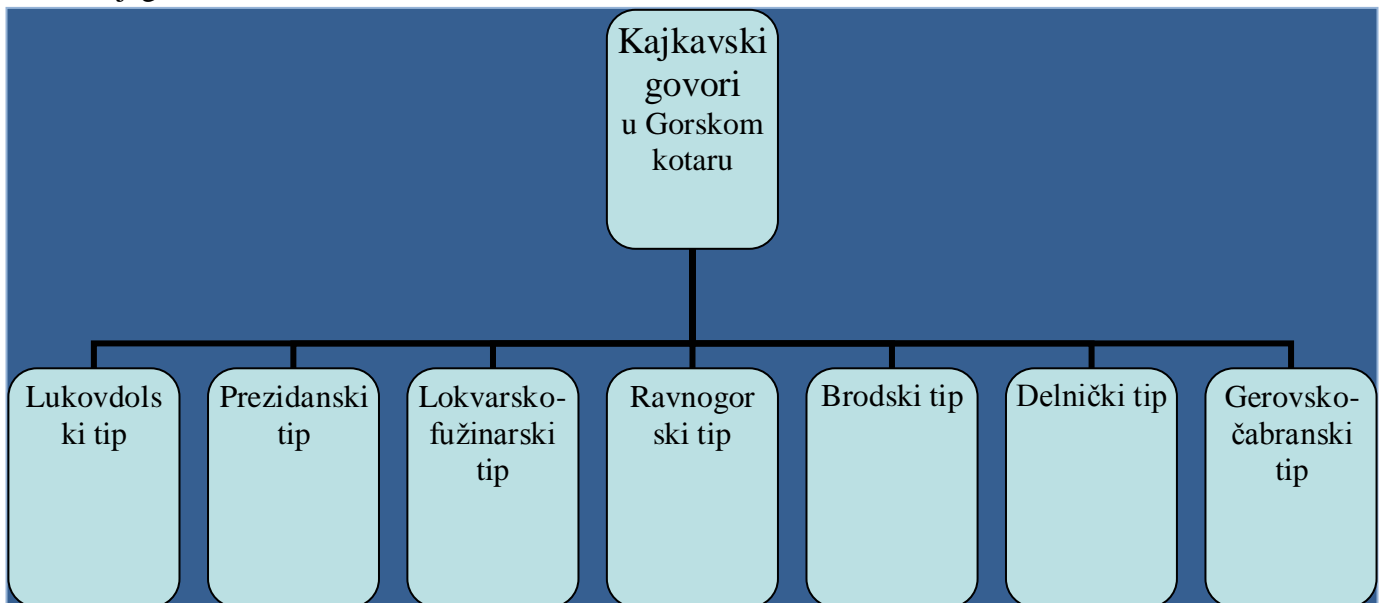
Nije neobično da se kajkavski idiomi pojedinih goranskih sela drastično razlikuju, ne samo u varijantama, nego i u leksemima. Jedan od rječitih primjera je etnografski dijalektizam koji se odnosi na goranski kulinarski specijalitet – goranski nadjev, punjeno životinjsko crijevo sitno sjeckanom šunkom, slaninom, mladim lukom i kockicama kruha, sve skupa pomiješano jajima i kuhano u vodi. Dotično jelo naziva se: budla u gerovskom području, nadelo u Lokvama, želudac u Skradu, žeodc u Delnicama, jastuk je poušter u Ravnoj Gori, u ostalim mjestima je kušin, mrkva dolazi u oblicima mern i merlin, zatvoreniiji idiomi kao delnički i crnoluški umjesto vokala koriste poluglas pa imamo dš kiša), btc (čekić), pj pj (idi) ili ps (pas) dok npr. u lokvarskom koji ima elemente čakavštine, čujemo otvornik – daš, batić, pej, pas. Razlikuju se po otvorenosti samoglasnika (postoje govori koji zbog utjecaja i blizine slovenske granice još uvijek zadržavaju poluglasove slične staroslavenskim joru i jeru, jaka je diftongacija, prisutni su brojni germanizmi i sl.) Dijele se na:

- lukovdolski tip
- ravnogorski tip
- brodski tip
- delnički tip
- gerovsko –čabarski tip
- prezidanski tip
- lokvarsko-fužinarski tip.

Svi ti govorni tipovi i pojedini mjesni govori čine poseban oblik kajkavštine, drukčiji od kajkavštine u sjevernom dijelu Hrvatske; drukčije im je i podrijetlo. Govorne značajke: upitno-odnosna zamjenica kaj s akcenatsko-kvantitativnim i glasovnim modifikacijama koje variraju od lika kaj do lika kej, gotovo u svim govorima lična zamjenica za 1. lice jednine (ja) ima polazni oblik u liku es, a varijacije su est, jest, ez i sl., vokalizam je najčešće veoma razvijen, odlika mu je da gotovo svugdje ima red otvorenih (širokih) i re zatvorenih (uskih) vokala, s mogućnošću diftongacije drugih i redukcije prvih, govori su u načelu ekavski, osobitost je i jače ili slabije izraženo akanje tj. zamjena vokala o vokalom a, svi govori imaju u sistemu h, ali ima pojedinačnih razlika i u distribuciji i u izgovoru toga glasa, krajnje –m u mnogim se govorima preobraća u –n. Svaki idom ima svoje posebitosti, a

njihovo iznošenje zahtjeva lingvističku stručnost i izvrsno poznavanje jezičnih sadržaja. No, na razini osnovne informacije vidljive su neke posebitosti kao npr. u lukovdolskim govorima (govoru Ivana Gorana Kovačića) razlikuje se tvorba 3.1. prezenta – vididu, čujedu, ravnogorski tip obilježava upitna zamjenica kej te lokalizmi mataferčk (leptir) i pouštr (jastuk), delnički tip je „tvrđi“ oblik s mnogo poluglasova – bt, ps, dš, pj, gerovsko-čabarski i prezidanski tip zbog prometne izolacije i blizine granice poprilično se razlikuju od ostalih govora dok su fužinarski i lokvarski miješani s elementima čakavštine, a Lokvarci imaju posebitost u tvorbi perfekta, naime u 3.1. jednine perfekt završava na –f: čuf, vidof, delaf.

Dijagram 4

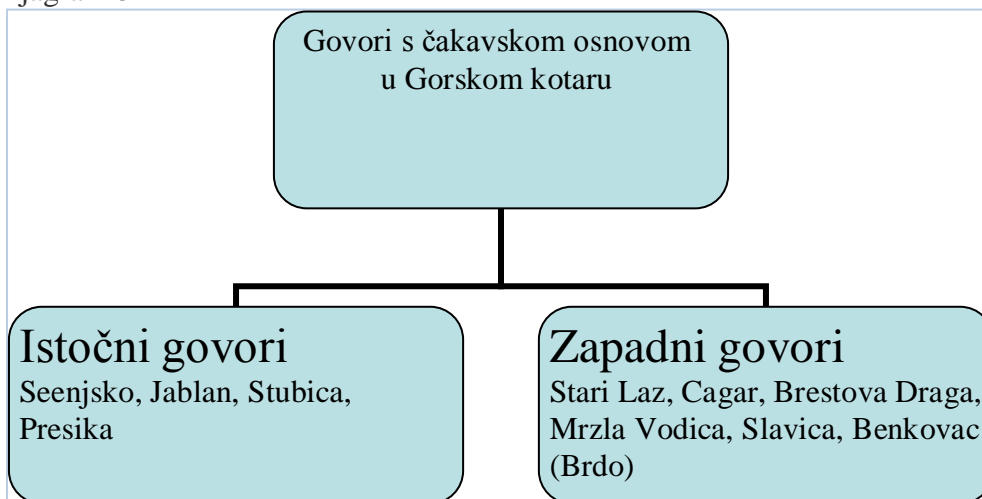

6.3. Govori s čakavskom osnovom

U Gorskom kotaru ne postoje pravi čakavski govori, već govori s čakavskom osnovom koja se vremenom i prostornim migracijama mijenjala, ali je zadržala osnove ustrojstva čakavskih narječja. U Gorskom kotaru govori s čakavskom osnovom dijele se na ove govore: - istočne govore (to su govori kojima govore mještani Senjskog, Jablana, Stubice i Presike

iako su u kajkavskom okruženju (što neminovno utječe na te govore, naročito Vrbovsko). - zapadne govore (riječ je o nekoliko geografski izoliranih mjesta s desetak kuća, gotovo enklavama – Slavici, Brestovoj Dragi, Starome Lazu, Kosi i Cagaru - koja su zbog svoje izoliranosti „čakavskija“) te o mjestima s graničnog područja s primorskim čakavskim govorima – Mrzlim Vodicama i Brdu, tj. Benkovcu Fužinskom. Ponešto se čakavskih crta zapaža i u izrazitijim kajkavskim govorima u mjestima Vrata, Belo Selo, Fužine i Lokve. Po najizrazitijem čakavskom naselju na tom području te ćemo govore svrstati u slavički govorni tip. Govorne značajke: zastupljena je upitno-odnosna zamjenica ča, vokali su čiste (srednje) artikulacije: kontinuate su starog jata vokali i i e, ali ikavizam prevladava, u konsonantizmu je zastupljen glas h, -m se smjenjuje s -n, čuva se krajnje -l, genitiv množine je bez nastavka -a, dativno-lokativno-instrumentalni oblik množine teži izjednačavanju, značajka je i čuvanje prijedloga v i va, z u značenju s(a) i iz, čuvaju se stari leksički čakavizmi, ali ima i pomorskih romanizama, goranskih germanizama pa i turcizama. Prema povjesničaru i putopiscu Rudolfu Strohalu razlog prisutnosti čakavštine na ovim prostorima je gradnja Karoline kada su primorski čakavci došli za poslom i ostali u ovim krajevima.

Dijagram 5

Novija istraživanja i klasifikacija

Valja uputiti na rad Josipa Lisca Hrvatska dijalektologija 2. čakavsko narječje u kojem sustavno istražuje i čakavštinu Gorskoga kotara te Zavičajni govor. Novija istraživanja profesora Josipa Lisca pojednostavljuju klasifikaciju kajkavskih govora na

manju skupinu istočnih i veću skupinu zapadnih poddijalekata. Radi se o najsuvremenijim i najnovijim istraživanjima koja su nedavno objavljena i treba ih upoznati i proučiti.

7. Razlikovni primjeri iz prakse - anegdota

Kako bismo pokušali predočiti različitost i ljepotu goranskih idioma, kao predložak smo iskoristili istinitu anegdotu o lokalnom veseljaku koja, osim što pokazuje razne inačice pojedinih riječi, ima i snažnu moralnu pouku o pretjerivanju.

Prvi lingvo-metodički predložak je na standardu, dok su ostali idiomi redom – lokvarski, moravčanski (moravički), mrkopaljski, lazarski, delnički, ravnogorski i čabranski. Svaki je zavičajni idiom potkrijepljen audiodatotekom.

7.1. STANDARD

Joža je Goranin . Jedne večeri zadržao se u gostionici s prijateljima i popio čašicu previše. Vratio se kući. Na štednjaku se grijala voda za pranje suđa. Drugo jutro žena ga je pitala:Joža, što si napravio s vodom u zdjeli? - Fanika, ja sam mislio da je to juha. I govedinu sam pojeo. - Strijela Božja udarila u tebe. Pa ti si pojeo spužvicu!

7.2. LOKVARSKI IDIOM

Jöža je Lokvärac. Jenö večer se zadržaf va bertiji s pajdäšime i popif čašico preveč. Vrnöf se doma. Na šparhete se grela voda za pomivat. Drugo jutro žena ga je prāšala:Jöža, kaj si napravöf sa vodön va padele?- Fanika, ja sen misljöf da je to juha. I govedino sen pojöf - .Strela Božja va te pukla. Pa

ti se pojöf pomivaljko!

lokvarski.zma

7.3. MORAVIČKI IDIOM

Joža je Moravčan. Jedne večeri se zadržao u gostjoni i previše popio. Na šporetu se grijala voda za pranje suđa. Drugo jutro žena ga je pitala: Joža, što si napravio s vodom u padeli?- Fanika, ja sam mislio da je to juha. I govedinu sam pojeo.-

Strijela Božja udarila u tebe. Pa ti si pojeo spužvicu!

moravski.rma

7.4. MRKOPALJSKI IDIOM

Joža je Mrkopaljac. Jednu večer zadrž se u gostioni s prijateljini i popija čašicu preveć. Vratija se doma. Na šporhetu se grijala voda za pranje suđa. Drugo jutro žena ga je pitala: Joža,što si napravija s vodon u zdili?- Fanika, ja san mislija da je to juha.

I govedinu san poja. -- Strila Božja udrila u te. Pa ti si poja spužvicu.

mrkopaljski.rma

7.5. LAZARSKI IDIOM

Joža je iz Staroga Laza. Jenu večer prošal je s pajdašin va birtiju i popil je čašicu preveč. Vrnul se je doma. Na šparhetu se grijala voda za pomivat suđe. Drugo jutro žena ga je pitala: Joža, ča si naredil s vodon u padeli? - Fanika, ja san mislil da je to juha. I govedinu san pojel. -- Strela Božja udrila va te. Ma pojel si spužvu!

Lazarski.rma

7.6. DELNNIČKI IDIOM

Jouže je Dejuončan. Ve bertije zs pajdašeme je popiu jeno čašico preveč. Vrmeu se je damuh. Na šparhete se je grejua vouda za pomivanje posoudja. Vutra ga je žena prašaua: Jouže, kaj se naproveu z vodo va vandle?- Fanika, jes sn misleu da je tu juha. I goviedeno sn poujeu.- Grom Božje vedreu vuote. Pa ti si poujeu krpo za

pomivat.

7.7. RAVNOGORSKI IDIOM

Jože je iz Raune Gare. Ana večir astau je amal deli u brtiji iz pajdašam i papiu kira kupca preveč. Vrnu se je damu. Na šporhetu se je grila vada za pamivat krepe. Druh dan zjutra žena ga je prašala:Jože, kej si naridu iz vada u te krepí?-Fanika, ja sn mislu da je tu župa. I gavedina sn paidu.- Vodrla te strila bažja. Paidu si pamivauka.

ravnogorski.idiom

7.8. ČABARSKI (ČABRANSKI)

Juže je cuklar zes Čebra. Ane nači je dougu uastou v uoštarije zes pajdašame i papiu kire guažek preveč. Vrnu se je damu. Na špurhete se je grejua vada za pamivat pasudje. Zjutra ga je žjena prašaua: Jože, kaj se naridu z vuado v pasudje?- Fanika, jest sen mislu da je župa. I gavidno sen pajou.- Strejla te bažja

vedriua, pa ti se pajou cunco za pamivat.

8.. Razlikovna obilježja u idiomskim inačicama anegdote

Tablica 5 – razlikovne vrijednosti (skupna)

Vrsta govora	Pripadnost narječju	Upitna zamjenica	Refleks jata	Razlikovni leksemi	Morfološki oblik gl.	fonološke posebitosti
standardni	štokavsko	Što?	strijela	zdjela spužvica gostionica štednjak	zadržao se popio vratio grijala pitala	
lokvarski	kajkavsko	Kaj?	strela	padela pomivaljka birtija šparhet	zadržaf popif vrnof grela prašala	
moravički	štokavsko	Što?	strijela	padela spužvica gostjona šporet	zadržao popio grijala vratio pitala	
mrkopaljski	štokavsko	Što?	strila	zdila spužvica gostiona šporhet	zadržā popija vratija napravija mislija	
starolazavski	čakavsko	Ča?	strela	padela pomivaljka birtija šporhet	prošal popil vrnul mislil	
delnički	kajkavsko	Kaj?	grom	vandla krpa za pomivat bertija šparhet	popiu vrneu naproveu vedreu poujeu	+
ravnogorski	kajkavsko	Kej?	strela	krepa poumivauka bertija šporhet	astau vrnu grela prošala naredu	+
čabarski	kajkavsko	Kaj?	strejla	cuklar posudja cunco za pamivat uoštarije špurhet	uostou vrnu grejua prašaua naridu	+

Tablica 6 – ravnogorski idiom

idiom	upitna zamjenica	refleks jata	razlikovni leksem	morfološka obilježja	fonološka obilježja
ravnogorski	kej (kej kavski)	jat se ostvaruje kao e	ana (jednu) kupca (čašicu) krepe (suđe)	tvorba gl. pridjeva radnog (astau, naridu, mislu) instrumental – nastavak – am supin - pamivat	o se izgovara kao a, diftongacija (astau) metateza – zamjena sloga (amal) poluglas (sn)

Tablica 7 – čabarski idiom

idiom	upitna zamjenica	refleks jata	razlikovni leksem	morfološka obilježja	fonološka obilježja
čabarski (čabranski)	kaj (kaj kavski)	jat se ostvaruje kao ej strejla	uoštarije (talijanizam za gostionicu- tal. okupacija) guažek – čašica cunca – spužvica za pranje suđa	tvorba gl. pridjeva radnog (uastou, naridu, mislu) instrumental – nastavak – ame (pajdašame) supin - pamivat	o se izgovara kao a, diftongacija (uastau) samo jedan oblik č (nači) metateza (strejla)

Tablica 8 – delnički idiom

idiom	upitna zamjenica	refleks jata	razlikovni leksem	morfološka obilježja	fonološka obilježja
delnički	kaj (kaj kavski)	jat se ostvaruje kao e	vandla (zdjela) jes (ja)	tvorba gl. pridjeva radnog (napraueu, misleu, poujeu) instrumental – nastavak – eme	poluglas umjesto otvornika (zs, sn) diftongacija (Jouže) prijedlog s izgovara se

(pajdašeme) z
supin –
pomivat

Tablica 9 – lokvarski idiom

idiom	upitna zamjenica	refleks jata	razlikovni leksem	morfološka obilježja	fonološka obilježja
lokvarski	kaj (kajkavski)	jat se ostvaruje kao e strela	padela (zdjela) pomivaljka (spužvica)	tvorba gl. pridjeva radnog (napravof, misljof, pojof) instrumental – nastavak – ime (pajdašeme) -on (vodon) zadržano obilježje čakavskog govora supin - pomivat	zatvoreni otvornici o i ä prijedlog u izgovara se va – zadržano obilježje čakavskog govora

Tablica 10 – moravički idiom

idiom	upitna zamjenica	refleks jata	razlikovni leksem	morfološka obilježja	fonološka obilježja
moravički	što	jat se ostvaruje kao ije strijela (iako su stanovnici pravoslavne vjeroispovijesti)	padela (zdjela)	tvorba gl. pridjeva radnog (popio, napravio, nislio) deklinacija u skladu sa standardom tvorba etnika bez sufiksa in - Moravčan	fonem đ akcentuacija u skladu sa standardom

Tablica 11 – mrkopaljski idiom

idiom	upitna zamjenica	refleks jata	razlikovni leksem	morfološka obilježja	fonološka obilježja
mrkopaljski	što	jat se ostvaruje kao i strila	zdila (zdjela) germanizam šporhet	tvorba gl. pridjeva radnog (popija, napraviya, misliya,poja) instrumental – sufiks –on (vodon) -in (prijatelj-in)	fonem đ akcentuacija u skladu sa standardom naglašene zanaglasne dužine

Tablica 12 – lazarski idiom

idiom	upitna zamjenica	refleks jata	razlikovni leksem	morfološka obilježja	fonološka obilježja
lazarski	ča	jat se ostvaruje kao e strela	padela (zdjela) germanizam šparhet	tvorba gl. pridjeva radnog (popil, naredil, mislil,pojel) instrumental – sufiks –on (vodon) -in (pajdašin) supin – pomivat	fonem đ akcentuacija nije u skladu sa primorskom čakavštinom, prijedlog u -va

9. Zaključak

Gorski kotar u okvirima Republike Hrvatske relativno je nepoznat kraj. Za nj vezujemo frazeme poput zelena pluća Hrvatske, Hrvatska Švica, no rijetki su oni koji znaju točan geografski položaj, gdje započinje i gdje završava teritorij Gorskoga kotara, strukturu stanovništva i njihova jezična obilježja. Čak i sami Gorani nedovoljno poznaju, paze i čuvaju svoje etnografske, kulturne, ekološke, povijesne i geografske osobitosti. Gorski kotar uistinu jest zeleni dragulj Hrvatske. Klimatski izuzetno nepovoljan, tako blizu mora, a tako daleko, nije ni čudo da je stoljećima izložen raseljavanju i depopulaciji te je jedan od najrjeđe naseljenih i najmanje razvijenih područja Hrvatske. Iako mnogo toga može ponuditi na turističkom, poljoprivrednom i industrijskom planu, tema ovog eseja jest jedna iznimna osobitost, čak kuriozitet koji bi trebala zaštititi ne samo Vlada Republike Hrvatske, nego i UNESCO. Naime, jedna od iznimnih posebitosti Gorskoga kotara jest ta da su na tako malom geografskom prostoru s tako malo stanovnika prisutna sva tri narječja – čakavsko, štokavsko i kajkavsko!

Nažalost, zbog stalne migracije stanovništva i odlaska mladih ljudi s tog prostora, jezična slika mijenja se gotovo iz dana u dan bez sustavnijeg bilježenja i praćenja te se događa da odumiru cijela sela, a samim tim i lokalni idiomi a da nisu dokumentirani i klasificirani. Bilo bi nerealno ustvrditi da goranski idiomi nestaju jer postoje entuzijasti koji ustrajno rade na očuvanju tradicije, a samim tim i govora, no činjenica je da zbog nedovoljnog poznavanja i nezainteresiranosti šire zajednice zauvijek nestaju pojedini leksemi, pa i idiomi. Kao što je UNESCO zaštitio govor Žejana, trebalo bi istražiti, klasificirati i zaštititi jednu od najvećih posebitosti Gorskoga kotara unutar Republike Hrvatske, a to je njegova trojezičnost. Naravno, dok je Gorana, bit će i govora, no populacijska politika svake godine bilježi zastrašujući pad broja stanovnika. Tako, npr. mjesto Slavica od nekadašnjih 50-ak broji 5 stanovnika. Njihovom smrću nestat će jedan govor, jedna posebitost; jedna čakavska enklava okružena s jedne strane kajkavskim selima, a s druge strane štokavskim. A sudeći prema stanju na terenu, tj. u školi nikako ne vrijedi ona *Na mladima svijet ostaje*. Upravo suprotno, baš mladi su ti koji ne znaju svoj materinji jezik. Koji su razlozi tome nije predmet ovog rada, no ovakvim tempom nestajanja perspektiva goranskih idioma je – izumiranja. Dakle, komunikacijskom sustavu Gorskog kotara perspektiva = nestanak.

Dijagram 6. – perspektiva jezičnog sustava (nacrtala Majda Tomljanović)

Gorski kotar
čakavski kajkavski
štokavski

Parametri – varijable

Dijagram 1

- učenici
- roditelji
- bake i djedovi
- govornici mjesnog govora.

Dijagram 2

- podjela indoeuropskih jezika
- slavenski jezici
- južnoslavenska podjela
- podjela hrvatskog jezika na goranski
- čakavski, štokavski i kajkavski.

Dijagram 3

- podjela štokavskog govora
- istočni tip- ijekavski
- zapadni tip- ikavski

Dijagram 4

- podjela kajkavskog govora
- lukovdolski tip
- ravnogorski tip
- brodski tip
- delnički tip
- gerovsko –čabarski tip
- prezidanski tip
- lokvarsko-fužinarski tip.

Dijagram 5

- podjela čakavskog govora
- istočni tip
- zapadni tip

Dijagram 6

- perspektiva goranskih govora
- izumiranje

10. Zahvale

1. Zahvaljujemo učenicima i djelatnicima Srednje škole Delnice na sudjelovanju u anketi i istraživanju.
2. Zahvaljujemo autohtonim govornicima na snimljenim audiomaterijalima. Anegdotu su govorili:
 - a) Damir Lisac, djelatnik HEP-a Lokve, 50 g.
 - b) Jovana Petrović, studentica Pomorskog fakulteta u Rijeci, 20g.
 - c) Filip Cuculić, učenik 2.r. Opće gimnazije SŠ Delnice, 16g.
 - d) Karmen Stipeč, studentica Socijalnog rada u Zagrebu, 20g.
 - e) Željko Majnarić, profesor njemačkog i talijanskog jezika, 65g.
 - f) Aleks Šinkovac, učenik Prirodoslovno-matematičke gimnazije SŠ Delnice, 19g.
 - g) Jelena Janeš, vjeroučiteljica, 32g.

11. Literatura

1. Babić, Zrinka, Fonetika i fonologija hrvatskoga jezika i povijest hrvatskoga jezika do XVI. stoljeća, Školska knjiga Zagreb, 1995.
2. Blašković Marta, Butigan Matej, učenički projekt narječja Gorskoga kotara, SŠ Delnice, Delnice, 2010.
3. Burić, Antun, Povijesna antroponimija Gorskog kotara u Hrvatskoj, Društvo za zaštitu prirodne, kulturne i povijesne baštine Gorskog kotara, Rijeka, 1979.
4. Kaj, časopis za književnost, umjetnost, kulturu, Kajkavsko spravišće, Zagreb, 2004.
5. Lisac, Josip, Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskoga narječja i hrvatski govori torlačkog narječja, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2003.
6. Lisac, Josip, Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2009.
7. Moguš Milan, Povijest hrvatskoga književnog jezika, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1993.
8. Monografija Gorski kotar, Delnice, 1981.
Pavešić, Marija, Moguš, Blaženka, Laloš, Željko, Rejč do riči, Besejdnik dejuonškega devodna, Adamić, Delnice – Rijeka, 2006.
9. Strohal, Rudolf: Uz Lujzinsku cestu, Tiskara Rijeka, Rijeka, 1993.
10. hortusdiabolicus.blogspot.com/
11. vijesti.gorila.hr
12. www.gorskikotar.hr
13. www.likaworld.net
14. http://www.idd.hr/idd/index.php?option=com_content&view=article&id=100&Itemid=115
15. http://hr.wikipedia.org/wiki/Kajkavsko_narje%C4%8Dje